

■ Les biblioteques públiques a Dinamarca. Punt i a part

per Elisabet Gibert Riba *

Jordi Permanyer **

Núria Pi i Vendrell ***

Visió general del sistema bibliotecari danès, centrada en la biblioteca pública: legislació, informatització, serveis centrals, estructura i serveis de la biblioteca

El Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya va organitzar per la primavera del 1988 un viatge a Dinamarca per a conèixer la situació bibliotecària d'aquest país.

Per a l'organització es va comptar amb la col·laboració de l'Associació de Bibliotecaris Danesos i especialment de la Direcció General de Biblioteques (Bibliotekstilsynet).

El programa, ampli i variat, abastava gairebé tot l'espectre del sistema bibliotecari danès: una biblioteca universitària (Roskilde Universitetsbibliotek), l'escola de biblioteconomia de Copenhaguen (Danmarks Biblioteksskole), la biblioteca nacional (Kongelige Bibliotek), cinc biblioteques públiques (Horsholm, Ballerup, Ringsted, Korsør i Roskilde), la pròpia Direcció General de Biblioteques (Bibliotekstilsynet) i la Central de Biblioteques (Bibliotekscentralen); també vàrem visitar la fàbrica de mobles Reska i els serveis tècnics de la fàbrica de mobles BCI.

* Biblioteca Popular de Canovelles.

** Sots-director de la Xarxa de Biblioteques Populars de la Diputació de Barcelona.

*** Central de Biblioteques Populars de la Diputació de Barcelona.

Tant les visites com la documentació que se'ns facilitava anaven dirigides a conèixer de forma general l'estructura del sistema bibliotecari i de manera especial, les biblioteques públiques.

Nosaltres, en aquest article ens centrem principalment en la biblioteca pública com a part bàsica del sistema bibliotecari danès.

En primer lloc donem algunes dades generals sobre Dinamarca per a comprendre millor l'abast i la configuració del sistema bibliotecari. A continuació, després d'unes quantes notes sobre la legislació vigent exposem les línies generals del sistema bibliotecari i dels seus recursos econòmics. Seguim amb una visió de la informatització i del contingut i abast dels serveis centrals. Acabem l'article fent una descripció dels elements que configuren una biblioteca pública feta a partir de les diferents visites realitzades.

■ DINAMARCA, EL PAÍS

Dinamarca és un petit país al nord d'Europa on hi viuen 5.100.000 habitants en una àrea de 43.980 km² (recordem que Catalunya ocupa una àrea de 31.980 km² amb 5.950.000 habitants).

El danès, llengua oficial, és parlat per una mica més de 5 milions d'habitants. És entès, però, amb més o menys dificultats per 13 milions més d'escandinaus (suecs i noruecs), de la mateixa manera que els danesos entenen el suec i el noruec. També cal dir que gairebé la totalitat dels danesos parlen una altra llengua europea que acostuma a ser l'anglès. És per això que a les biblioteques daneses hi trobem habitualment un gran nombre de títols en d'altres llengües estrangeres.

L'escola és obligatòria de dels 6 fins als 16 anys. L'escola secundària és de 3 anys, després de la qual es pot accedir a la universitat o escola professional.

Pel que fa a la divisió administrativa, Dinamarca té 14 comtats o regions que agrupen 275 municipalitats. Aquestes municipalitats són el resultat d'una reforma aplicada el 1970 que va permetre la fusió de petits municipis en unitats administratives més grans. Un exemple és Ringsted, una municipalitat de 28.550 habitants que agrupa el que abans eren 17 municipis de tipus rural.

■ EL SISTEMA BIBLIOTECARI DANÈS

El sistema bibliotecari consta de quatre sectors: la biblioteca nacional, les biblioteques públiques, les biblioteques escolars i les biblioteques especialitzades.

Hi ha dues biblioteques que recullen tota la bibliografia danesa i que fan de biblioteca nacional: la Kongelige Bibliotek a Copenhaguen i la Biblioteca Estatal d'Arhus situada a la península de Jutlàndia.

Les biblioteques públiques i les biblioteques escolars són finançades pels municipis però configuren dos sistemes diferents. A part de les seves funcions específiques, que són ben diferenciades, tenen característiques pròpies pel que fa a la seva estructura (les biblioteques escolars estan integrades a les escoles

mentre que les biblioteques públiques són institucions independents) i a la gestió (cadascuna té categories diferents de professionals bibliotecaris).

Les biblioteques especialitzades pertanyen principalment a institucions docents (universitats i altres centres d'ensenyament superior). Algunes pertanyen a institucions independents i entre aquestes es troben algunes de les biblioteques especialitzades més grans i importants. La majoria són finançades per l'Estat ja que depenen d'una institució pública i les que són de centres privats reben moltes subvencions estatals.

Les biblioteques especialitzades, a més de realitzar les seves pròpies funcions, donen suport a les biblioteques públiques facilitant-les-hi literatura científica. Algunes d'aquestes proveeixen més préstecs externs, que als seus usuaris i, per exemple, el 40 % dels préstecs de la Biblioteca Estatal i Universitària d'Arhus es fan a les biblioteques públiques. Es pot dir, doncs, que les biblioteques especialitzades intervenen en la configuració del sistema de lectura pública. El fet, però, que les biblioteques especialitzades i les públiques depenguin de ministeris diferents fa més difícil qualsevol planificació conjunta. Hi ha hagut voluntat de crear una direcció comuna però no ha prosperat a causa dels temors de les biblioteques especialitzades de minvar la seva funció específica de recerca.

Dinamarca, participa activament en la coordinació bibliotecària dels Països Nòrdics. Així durant l'any 1986 la direcció de Biblioteques dels Països Nòrdics (Nordiske Bibliotekstilsyn) i l'Oficina d'Estadística dels Països Nòrdics (Nordisk Statistiske Centralbureauer) van estar estudiant la possibilitat de coordinació d'estadístiques sobre les biblioteques públiques. La participació de Dinamarca en l'activitat bibliotecària dels Països Nòrdics es tradueix, també, en la publicació de l'«Scandinavian Public Library Quaterly» que s'edita a Copenhaguen.

■ LEGISLACIÓ DE BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES

La primera llei danesa sobre biblioteques públiques és de 1920. Des d'aleshores fins a l'actual llei de 1983, el Parlament havia aprovat diferents modificacions de l'antic text en més de 13 ocasions. És important destacar alguns trets del desenvolupament d'aquesta llei que ha anat redefinint el sistema bibliotecari.

La llei de 1920 va establir un sistema centralitzat de biblioteques que es finançaven amb pressupostos estatals proporcionals als pressupostos locals.

En el 1924 s'obligà a la biblioteca a oferir equitativament un servei per a adults i infants. Això va suposar una expansió considerable del sistema bibliotecari.

El 1939 es va crear la Central de Biblioteques. És en el 1946 que, mitjançant una disposició, s'atribueix als autors danesos una compensació econòmica per l'ús dels seus llibres a les biblioteques.

La llei de 1964 introdueix conceptes molt importants: obliga els municipis de més de cinc mil habitants a tenir una biblioteca; regula el sistema de biblioteques escolars; contempla el dret al préstec i la gratuïtat de tots els serveis bibliotecaris: inclou el material àudio-visual.

La llei de 1983

La llei actual, de 1983, ha estat refosa el 1985. Introdueix un canvi important pel que fa al finançament de les biblioteques fruit de la modificació en el sistema pressupostari de l'Estat. Cada municipalitat rep el conjunt de diners per dedicar a les diferents activitats de la seva competència, inclosa la biblioteca. Per tant, és el govern local qui estableix les inversions i els nivells de prioritats. Això ha suposat un canvi d'un sistema gairebé centralitzat a un de descentralitzat, de manera que cada municipalitat ofereix la biblioteca com a servei propi.

És important destacar que la biblioteca, per a la municipalitat, representa un signe de servei, de major qualitat de vida. Un millor servei bibliotecari és motiu de vendre millor la imatge del municipi que es trobi en expansionament i aquest fet afecta, per tant, molt directament els pressupostos locals.

La llei està formada per 7 capítols amb 24 articles, cinc dels quals ja estan derogats. Aquests capítols fan referència als objectius generals (cap. I), biblioteques públiques municipals (cap. II), biblioteques de comtat (cap. III), biblioteques escolars (cap. IV), subvencions especials de l'Estat (cap. V), òrgans de coordinació (cap. VI) i disposicions finals (cap. VII).

La llei és bastant definitiva pel que fa a l'abast i competència de les institucions públiques. D'acord amb aquesta llei cadascuna de les 275 municipalitats està obligada a tenir un sistema bibliotecari, o bé propi o bé amb cooperació amb una altra municipalitat (la majoria ha optat per un sistema bibliotecari propi).

En el capítol I es defineix l'objectiu de tota biblioteca pública: «fomentar la informació, l'educació i les activitats culturals posant a disposició llibres i altres materials adequats de forma gratuïta». Es dona molta importància les biblioteques com a centre d'informació general. És en aquesta línia que s'obliga a les biblioteques a posar a l'abast del públic la informació de tipus municipal i estatal.

Pel que fa a les biblioteques públiques municipals, la llei obliga totes les municipalitats a mantenir una biblioteca pública amb seccions tant per a nens com per a adults. Quan la municipalitat sigui molt àmplia i de població dispersa s'haurà de cobrir l'àrea amb biblioteques filials i/o bibliobusos. També es contempla la possibilitat de crear filials en empreses o institucions o bé establir amb elles acords de col·laboració.

Les biblioteques comtals són les de la municipalitat més gran o important d'un comtat. Han de complir la doble funció de biblioteca local i de central de comtat: actuen com a biblioteques públiques del seu propi municipi i han de reunir unes condicions de fons i local que els permetin de fer de nus de connexió entre la resta de biblioteques del comtat i de centre d'assessorament. A més, s'han de fer càrrec de coordinar el préstec interbibliotecari i han de deixar en préstec el seu propi fons a aquelles biblioteques de la seva zona que ho necessitin. El seu desenvolupament està regulat per un conveni entre els organismes responsables del comtat i del municipi. També hi ha un consell a cada biblioteca central per establir i supervisar les seves activitats i que està constituït per bibliotecaris i per membres polítics del municipi i del comtat.

Pel que fa al capítol IV, la llei preveu que cada escola pública tingui una

biblioteca que estarà a càrrec d'un mestre i que haurà d'actuar en col·laboració amb la biblioteca pública.

En el capítol V s'especifica quins són els projectes que l'Estat ha de subvencionar, i es dóna opció a que determinats serveis especials puguin sol·licitar també una subvenció.

En darrer lloc, la llei fa menció de dos òrgans estatals: la Direcció General de Biblioteques i el Consell de Biblioteques. Es defineix la funció de la Direcció General (donar assessorament a les biblioteques) i es regula el funcionament del Consell de Biblioteques, que es reuneix un mínim de dues vegades cada any i que integra 18 membres en representació dels diferents serveis, associacions, etc. relacionades amb el món de la biblioteca pública.

■ DADES ESTADÍSTIQUES DEL SISTEMA BIBLIOTECARI DANÈS

En tot el país existeixen 250 sistemes bibliotecaris o unitats administratives de gestió bibliotecària, que inclouen 14 biblioteques de comtat. A cada sistema bibliotecari hi trobem una biblioteca central i sovint algunes filials. El total del servei de biblioteca pública està configurat per 1.075 punts de servei i 71 bibliobusos, segons dades de 1987.¹

Segons les mateixes dades el personal està constituït per 2.353 bibliotecaris professionals, 98 bibliotecaris no professionals,² 2.126 administratius i auxiliars de biblioteca i 1.358 persones que realitzen altres tasques.

El fons documental que es troba a les biblioteques públiques daneses és de 35 milions de llibres, 385.000 llibres parlats (textos enregistrats en cassette) i 2,72 milions d'unitats de material àudio-visual.

Tot aquest volum d'informació permet que s'arribi a generar un préstec de 84,8 milions de llibres, 1,8 milions de llibres parlats i 7,8 milions d'unitats de matèria àudio-visual, amb una mitjana de 18,24 documents deixats en préstec per danès cada any.

L'increment anual de documents està situat en 0,43 per càpita. Això representa un total de 2,2 milions de documents cada any.

■ PRESSUPOSTOS

Es fa difícil parlar amb exactitud del que es dedica anualment a cada biblioteca com a tònica general, ja que les despeses corren a càrrec de l'ajuntament. Les biblioteques que són al mateix temps locals i de comtat, reben unes quantitats més elevades per part del govern del comtat per aquesta responsabilitat.

¹ Totes les dades contingudes a l'article són de 1987 si no s'indica el contrari.

² Els bibliotecaris no bo professionals són aquells que no són titulars per l'Escola de Biblioteconomia.

De forma aproximada sabem que es dedica un 2 % del pressupost municipal a la biblioteca. El que sí podem dir amb certesa és que l'ajuntament que invertia menys dels que hem visitat és el de Ringsted amb 259 corones daneses³ (46.486 pessetes) per habitant i any, amb un total de 7,4 milions Krd (128 milions de pts.). La biblioteca amb més inversió era Horsholm amb 602 Krd (100.426 pts.) per habitant i any que representa un total de 14 milions Krd (242,5 milions de pts.). Vegeu taula annexa.

■ TEMPS D'INFORMATITZACIÓ

A Dinamarca el paper de la biblioteca està evolucionant. Abans la biblioteca pública era un proveïdor bastant passiu d'informació processada per altres. Ara les biblioteques juguen un paper més actiu tendint a l'establiment de sistemes d'informació on la biblioteca editi ella mateixa i proveeixi d'informació. La necessitat d'automatitzar els processos d'informació als països nòrdics s'ha basat en el millorament de servei a l'usuari i a Dinamarca en concret, el tema de discussió ha estat la recerca en línia enfront de l'automatització del préstec i l'adquisició.

Possiblement a causa que les biblioteques tenen un sistema mecanitzat de préstec que ha permès que algunes d'elles tinguin préstecs diaris de 2.000 unitats, s'ha proposat una aplicació ràpida dels nous sistemes automatitzats.

Hi ha, això sí, una voluntat de crear una base de dades a partir de la informació continguda en les biblioteques públiques.

La Central de Biblioteques, la Central d'Enquadernació i Kommunedata (que és el centre d'informatització que resol les tasques comunes de les diferents administracions municipals) estableixen un acord de cooperació l'any 1973 creant un centre amb el nom de Biblioteksdata que pretén dur a terme la informatització a les biblioteques.

El 1974 la Central de Biblioteques inicia l'automatització dels seus processos catalogràfics per elaborar millor la bibliografia nacional. Aquesta, es troba totalment informatitzada des de 1976. En aquest moment, la base de dades conté 600.000 notícies de llibres, revistes, discs, partitures, llibre parlats i àudio-visuals.

La base de dades, BASIS, està dissenyada per al tractament documental en format MARC. Aquest és el danMARC, l'adaptació danesa de l'UK-MARC.

El procés d'informatització ha estat lent. L'impacte real s'ha vist des de 1986 en què es decideix posar en pràctica un projecte de 3 anys que ha de permetre, anualment, incrementar de forma retrospectiva la base de dades en 100.000 documents antics danesos. Cada any es cataloguen aproximadament 25.000 nous documents.

La informació de la base de dades és accessible en línia i també mitjançant subproductes com catàlegs impresos, fitxes impreses, catàlegs en microformes, cintes magnètiques i disquets flexibles. Des de 1983 es facilita a les biblioteques

³ 1 corona danesa (Krd) = 17,32 pts.

un sistema en línia de recuperació de la informació de la base de dades. Actualment hi ha 100 biblioteques que estan connectades en línia i s'està experimentant un augment molt ràpid de noves connexions. Aquestes biblioteques poden catalogar, sempre però, sota el control de la Central de Biblioteques que valida les notícies.

La Central de Biblioteques té la responsabilitat de mantenir i ampliar la base de dades, millorar la recerca afegint nous conceptes de matèries, ampliar retrospectivament la base de dades i formar el personal de les biblioteques.

Per tal de facilitar i ajudar a la implantació de noves connexions Biblioteksdata ofereix el sistema EDP (Electronic Development Proceeding) pensat per a biblioteques públiques i la Central de Biblioteques aporta la base de dades, essent-ne l'únic distribuïdor.

En el 1986 es va crear una nova base de dades dedicada a la producció de buidats d'articles de 19 diaris i 600 publicacions periòdiques daneses. Anualment s'indexen 30.000 articles. La base de dades, després de dos anys de funcionament té 60.000 registres. Aquesta informació ha representat un nou servei de la biblioteca pública que ha fet guanyar usuaris.

Per acabar, observem que s'ha seguit un procés d'aplicació bastant lent pel que fa a la informatització dels fons documentals de les biblioteques.

■ LA BASE DE LA LECTURA PÚBLICA: ELS SERVEIS CENTRALS

Podria semblar que l'estructura bibliotecària del país és dispersa i totalment descentralitzada pel fet que les biblioteques públiques són pagades pels ajuntaments, però es tracta justament del cas contrari. Les biblioteques públiques daneses depenen molt de serveis centralitzats que funcionen des de fa anys, però que han rebut un nou impuls a partir de l'any 1962 en què es va redactar un informe que plantejava la racionalització del treball a les biblioteques. A les biblioteques públiques els resulta còmode i també rendible d'utilitzar aquests serveis, ja que s'aconsegueix que les inversions siguin racionals.

Els serveis centrals són de dos tipus: d'assessorament i de gestió tècnica. La Direcció General de Biblioteques és qui duu a terme les tasques d'assessorament (tant a les biblioteques com als polítics) i ha esdevingut una peça clau de l'alt nivell professional de les biblioteques daneses. La Central de Biblioteques i la Central d'Enquadernació canalitzen l'adquisició, la catalogació i la preparació dels fons bibliogràfics i faciliten eines perquè les biblioteques puguin realitzar la selecció.

La Direcció General de Biblioteques (Bibliotekstilsynet)

La Direcció General de Biblioteques va constituir-se l'any 1920 com a resultat de la primera llei de biblioteques. Les seves funcions eren calcular i distribuir

els pressupostos per a les biblioteques, inspeccionar les biblioteques públiques per assegurar que complissin les condicions per poder rebre el finançament de l'Estat i assessorar les biblioteques.

La modificació en el sistema de subvencions de les biblioteques públiques, que ara s'administren des de les mateixes municipalitats, ha fet que la Direcció General perdés la tasca pròpiament d'inspecció i que es replantegessin les seves funcions. Actualment la seva missió especial és l'assessorament de caràcter general, tant a les biblioteques com al govern. Compta amb 24 persones que hi treballen (13 administratius i 11 assessors de biblioteques).

Les tasques pròpies de la Direcció General de Biblioteques són vuit:

1) Assistir el ministre de Cultura en qüestions relatives a les biblioteques públiques.

2) Contestar en nom del ministre les preguntes fetes pel Parlament.

3) Assessorar els municipis, el personal de les biblioteques i altres grups. L'assessorament és gratuït i és de caràcter general (planificació d'edificis, constitució de fons, préstec interbibliotecari, automatització...).

4) Recollir informació estadística sobre biblioteques públiques. En la memòria anual de la Direcció General s'inclou periòdicament un apartat d'estadístiques.

5) Prendre part en negociacions entre biblioteques.

6) Rebre convidats d'altres països que volen estudiar les biblioteques daneses (hem pogut constatar que aquest servei es duu a terme de forma ben organitzada i planificada).

7) Recollir informació sobre biblioteques i prendre part en la cooperació bibliotecària internacional.

8) Administrar les compensacions econòmiques als autors que estan representats a les biblioteques públiques. Els autors, compositors, traductors i il·lustradors representats a les biblioteques públiques mitjançant llibres i documents sonors reben cada any una assignació econòmica en relació al nombre de volums que es tenen d'ells (no en relació al préstec d'obres com fan alguns països com ara Suècia). Aquestes compensacions econòmiques s'adjudiquen des de l'any 1946, gràcies a una esmena de la llei de biblioteques. L'any 1987, per exemple, la compensació als autors va ser de 5,09 Krd per a unitat per aquells autors fins a 20.000 unitats. Entre totes les biblioteques hi va haver un total de 21.543.897 unitats de 6.500 autors, que van representar una compensació global de 91,5 milions Krd.

Pressupostos especials

A través de la Direcció General de Biblioteques l'Estat administra uns pressupostos especials a diferents biblioteques o grups de biblioteques. La Bibliografia Nacional rep uns 15,5 milions Krd (1986). El Dipòsit Central per a Biblioteques Públiques rep 8 milions Krd (1986). Les biblioteques de la minoria alemanya al sud de Jutlàndia obtenen un milió i mig de corones; a partir de la delimitació de fronteres després de la 2a Guerra Mundial, Dinamarca i Alemanya mantenen el compromís d'atendre de forma especial la minoria danesa o germànica inclosa al país veí.

La Biblioteca Central d'Immigrants, adreçada als turcs, iugoslaus, libanesos,

pakistanesos... molts d'ells refugiats a Dinamarca, compta amb 3,3 milions Krd (1986).

Les biblioteques de poblacions de més de 5.000 habitants que havien obert sempre a mitja jornada reben un suport perquè puguin obrir a temps complet i contractar bibliotecaris professionals a jornada plena, tal com estableix la llei de biblioteques. Poc a poc les biblioteques es van adequant a aquesta normativa amb l'ajuda del govern, que subvenciona un tant per cent de les despeses d'implantació (l'any 1986 un 70 % i el 1987 un 57,5 %). L'any 1987 només quedava un 4 % de bibliotecaris no professionals.

Alguns projectes per a grups especials de lectors reben una subvenció, com ara l'adquisició de llibres i diaris parlats per a cecs (3,9 milions Krd, el 1986), l'exèrcit (0,6 milions Krd, el 1986) i la flota mercant (1,8 milions Krd, el 1986).

Es donen subvencions especials a projectes específics duts a terme per biblioteques públiques. L'any 1987 es van repartir 3.300.000 milions Krd entre 12 de les 19 sol·licituds presentades.

També es donen pressupostos especials a entitats o associacions relacionades amb la biblioteca pública. L'any 1987 se'n va donar a l'Associació de Biblioteques i a la revista especialitzada en biblioteca pública «Scandinavian Public Library Quaterly».

Altres serveis

La Direcció General de Biblioteques ha tingut una part important en la implantació de serveis a tipus especials de lectors com ara la Biblioteca Central d'Immigrants i la Biblioteca Nacional per a Cecs. L'any 1986 cinc municipalitats van sol·licitar subvencions especials per millorar el servei als immigrants, i com alternativa es van donar 24.000 Krd a la Biblioteca Central d'Immigrants perquè se'n beneficiés un nombre més gran de biblioteques (hem de pensar que els fons d'aquesta biblioteca fan també de suport, mitjançant el préstec a les biblioteques públiques). Pel que fa a la Biblioteca Nacional per a Cecs es preveu que funcioni com una biblioteca nacional de préstec de llibres parlats per a cecs i lectors amb dificultats visuals.

Comitè EDP

La Direcció General té el comitè EDP (Electronic Development Proceeding) que assessora les biblioteques en l'automatització dels seus fons i sobretot en l'ús i incorporació de la base de dades BASIS. També aconsella i assessora per a l'ús d'altres sistemes informàtics, però es demana que siguin compatibles amb el BASIS.

La Central de biblioteques (Bibliotekscentralen)

Va ser creada fa cinquanta anys (l'any 1939) com una part de la Direcció General de Biblioteques per preparar les publicacions bibliogràfiques de les

biblioteques públiques. Més endavant es va establir una secció de catalogació i impressió de fitxes i a partir d'aquí es va creure convenient de convertir-la en una empresa comercial.

La Central de Biblioteques és, doncs, una institució independent. El seu objectiu és facilitar, sota una base comercial, un suport tècnic i material a les biblioteques públiques i escolars. El fet que estigui constituïda com a empresa significa que les biblioteques compren els serveis que els ofereix perquè resulta rendible tant des del punt de vista professional com econòmic. Els beneficis obtinguts per la Central de Biblioteques es queden, però, a la mateixa institució i es tornen a invertir en el millorament dels serveis que ja funcionen, en la creació de serveis nous i en la realització d'estudis sobre temes específics.

Malgrat que el servei de la Central s'adreça principalment a les biblioteques públiques i a les biblioteques escolars, aquests darrers anys ha començat una cooperació estreta amb biblioteques universitàries i de recerca.

El nombre de treballadors, inclosos els de les oficines de BCI, és de 200, 80 dels quals són bibliotecaris.

L'any 1986 es va reorganitzar l'estructura de la Central. La institució independent Bibliotekscentralen té el 100 % de la nova companyia Bibliotekscentralen S.A. L'establiment d'aquesta companyia va ser degut als canvis en la legislació d'impostos que afectava les institucions independents i al fet que l'Estat danès cobreix, des del 1986, les despeses del treball bibliogràfic de la Central. Totes dues companyies tenen el mateix director i el mateix Consell, però Bibliotekscentralen, S.A. s'ocupa de la Bibliografia Nacional i Bibliotekscentralen S.A. de la resta de serveis. La Central de Biblioteques té el 65 % de la fàbrica de mobles BCI S.A. i el 50 % de la impremta AIO TRYK S.A.

El Consell de l'empresa està constituït per representants de l'Associació de Bibliotecaris, la Direcció General de Biblioteques, l'Associació de Municipis i una representació de la Biblioteca Nacional.

La creació i bon funcionament de la Central, amb l'oferta de productes i serveis d'alta qualitat a preus més rendibles, ha estat possible gràcies a que el sistema danès de biblioteques públiques usa de fa molt de temps tècniques comunes, i a que els documents són catalogats i classificats seguint unes normes comunes.

Els serveis de la Central de Biblioteques se centren en tres gran àrees: Catalogació i Bibliografia Nacional, Selecció i Adquisicions, Publicacions.

Departament Bibliogràfic

Es cataloguen els documents danesos que van sortint al mercat editorial amb la doble finalitat de fer arribar les fitxes a les biblioteques el més aviat possible i de constituir la base de dades bibliogràfica BASIS. Cada any es cataloguen a la vora de 15.000 llibres i revistes daneses, 7.000 títols de material audiovisual i 10.000 títols de llibres i revistes estrangeres. S'imprimeixen aproximadament 5 milions de fitxes cada any.

Al departament bibliogràfic s'elabora també la bibliografia nacional danesa, que inclou llibres, revistes, articles i àudio-visuals. Les despeses per aquest

treball són cobertes per pressupostos de l'Estat, mentre que les despeses de publicació van a càrrec de la Central de Biblioteques. Es treballa en estreta col·laboració amb la Biblioteca Nacional, perquè la Central cataloga els exemplars de llibres de Dipòsit Legal que aquesta biblioteca rep.

Serveis per a la selecció i adquisició

La Central no selecciona els documents per a les biblioteques sinó que proporciona els mitjans perquè el procés de selecció i compra sigui el més fàcil possible per a cada biblioteca. S'informa sobre noves publicacions a través de la impressió de dos tipus de butlletes: una butlleta de comanda que conté ja les dades catalogràfiques d'aquells llibres, àudio-visuals... nous i una butlleta informativa que, a més de les dades catalogràfiques, inclou un resum de contingut d'aquells llibres que, d'acord amb una selecció prèvia, es consideren més interessants. Aquestes segones butlletes s'imprimeixen en col·laboració amb la Central d'Enquadernació.

Altres serveis són el de fotocòpies setmanals de crítiques literàries buidades dels nou diaris danesos més importants i el servei d'obtenció d'extractes d'articles (uns 6.000 cada any) de revistes estrangeres, per ajudar en la selecció de la literatura en altres llengües.

La col·laboració estreta que es manté amb els editors permet l'elaboració i publicació ràpida de la *Bibliografia Nacional* i que els llibres tardin només 3 mesos a arribar a les biblioteques des que són publicats.

Publicacions

La Central de Biblioteques és també una editorial especialitzada en literatura professional i bibliografies.

La *Bibliografia Nacional* surt en cinc volums: llibres, revistes, enregistraments sonors, enregistraments visuals i gravacions musicals.

S'editen catàlegs impresos per a les biblioteques infantils (*Katalog for Børnebiblioteker*) i escolars (*Katalog for skolebiblioteker*).

Es fan llistes de llibres sobre temes específics i d'altres per a tipus especials de lectors (nens, joves, pares, persones amb dificultats visuals,...).

Pel que fa a la literatura professional hi ha publicades les normes de catalogació anglo-americanes, 2a edició (*Katalogisringsregler...*) i l'adaptació de la classificació decimal de Dewey (*Decimalklassedeling. Systematik*). A més s'edita un índex de matèries (*Decimalklassedeing. Alfabetisk register*), molt exhaustiu, que remet al número corresponent de la classificació decimal des de les diferents entrades de cada tema; té la funció de catàleg alfabètic de matèries i les biblioteques en solen tenir bastants exemplars per a la consulta dels lectors.

S'elaboren i es publiquen guies de biblioteca i guies de lectura sobre temes i autors diversos.

Es genera una gran producció de material publicitari, en forma de pòsters i fullets, molt útils per a les relacions públiques, que fan propaganda dels serveis de la biblioteca.

A més es produeixen llibres parlats («talking books») per als lectors cecs o amb dificultats visuals, tant de ficció com de coneixements (uns 150 cada any).

Central d'Enquadrernació

Funciona com un comerç a l'engròs de llibres nous. Treballa amb col·laboració amb la Central de Biblioteques. Fa arribar a les biblioteques els llibres que els han demanat amb una enquadrernació reforçada, adequada per a l'ús continuat de lectors. A més duu a terme feines relacionades, com són la col·locació de les boses de préstec i la gravació de la signatura al lloc, per tal que el llibre estigui a punt per ser col·locat al prestatge o per al préstec.

Tot el procés de preparació física dels llibres nous que les biblioteques adquireixen té un cost global aproximat d'unes mil pessetes per unitat.

LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES

Les biblioteques públiques que hem visitat i que ens serveixen com a base per a parlar d'espai, fons, serveis i personal són representatives dels diferents tipus de biblioteques. Una pertany al grup de 14 biblioteques dins la categoria de municipal i de comtat. Les altres quatre són del grup de 250 biblioteques públiques principals, caps de petits sistemes bibliotecaris.

L'espai

Les biblioteques daneses són entitats culturals bàsiques a cada població. Aquest concepte afecta tota la planificació de l'edifici de forma molt directa. Algunes de les característiques són: la seva ubicació al centre de la població, previsió de pàrkings, accessos fàcils a la biblioteca per als disminuïts físics, ... Caldria destacar que en general els edificis de la biblioteca pública tenen unes línies molt acurades i com a construcció queda ben remarcada la seva funció pública.

L'espai dedicat a la biblioteca pública, almenys de les que vam veure, sobrepassa les recomanacions de l'IFLA, així, la biblioteca més petita que vam visitar és Ringsted amb 2.700 m² i una població de 28.559 habitants i la més gran és Roskilde amb una superfície de 6.300 m² per a 48.862 habitants (vegeu taula annexa).

La impressió que es té en entrar a una biblioteca pública és agradable. Les sales són espaioses i contempnen totes les possibilitats: espais informals per als lleure, espais individuals per a l'estudi, espais per fer treballs en grup, zo-

na de consulta,... La decoració és senzilla però important i en general els colors són vius sense ser estridents. A les sales infantils, però, els tons són més alegres.

Pel que fa a la il·luminació s'aprofita al màxim la llum natural a base de moltes superfícies de vidre, i la il·luminació artificial està ben resolta combinant llums generals i individuals.

Les diferents zones estan clarament separades i pràcticament totes les biblioteques en tenen quatre: la d'adults, la infantil, la de revistes i la d'audiovisuals (la biblioteca de Ringsted és l'única que no disposa d'una zona per als àudio-visuals). A més, hi ha zones intermitges com ara vestíbuls grans abans d'entrar a cada sala per eliminar soroll, espais lúdics i sales polivalents per a fer-hi activitats. Els espais per al personal són també amplis, tant els de treball com els de descans i totes les biblioteques compten amb una cuina per al personal.

La senyalització interior està molt ben resolta amb rètols clars que indiquen les diferents zones i la distribució sistemàtica del fons.

El mobiliari i els accessoris de les biblioteques estan fets per dues fàbriques que es dediquen exclusivament a mobles per a biblioteques: BCI (Bibliotekscentralen Inventar) i Reska. La Central de Biblioteques té com ja hem dit el 65 % de la fàbrica BCI que produeix i fabrica equipaments per a biblioteques. A part de la confecció del producte, el més interessant és que, de fet, el personal que hi treballa és especialista en planificació de biblioteques. En la creació de nous edificis actua sovint com a intermediària entre bibliotecaris i arquitectes. La seva estreta col·laboració amb la Central afavoreix que existeixi a la pràctica una unitat de criteris en l'equipament de les biblioteques públiques daneses proveïdes en gran part per aquesta empresa. Actualment exporta mobiliari a d'altres països (França, els Estats Units, Mèxic, Espanya,...).

Les biblioteques que vam visitar estaven equipades per ambdues empreses i vam poder observar que el tipus de materials utilitzats i les solucions generals del disseny seguien una línia molt semblant.

És important destacar que el mobiliari i els accessoris de les biblioteques estan disposats i pensats de manera que la biblioteca funcioni com un gran magatzem on la gent tria i remena el que més l'interessa. Així, ens trobem amb moltes prestatgeries verticals que funcionen com expositors, bosses i carrets com els de supermercat per tal de poder passejar i triar còmodament...

Serveis

A la llei de biblioteques de 1983, al capítol I i concretament a l'article primer es defineix com a objectiu principal de la biblioteca pública la *informació*. A l'article segon, però, s'especifica que la biblioteca ha de facilitar «informacions municipals i estatals i informació sobre les condicions socials en general». Això fa que totes les biblioteques públiques disposin d'una secció dedicada a aquest tipus d'informació i s'ofereixen tots els decrets, lleis, disposicions,...

que afecten la població. Així, immediatament després de l'inici del debat sobre un tema, llei, etc. es dipositen a la biblioteca els textos corresponents perquè el ciutadà en pugui estar informat. A més, des des mitjans de comunicació com la televisió s'informa de l'existència a la biblioteca d'aquests documents.

L'objectiu d'informar s'aconsegueix plenament donada la varietat i quantitat de material amb què compten les biblioteques i el tractament que fan del fons elaborant per exemple, dossiers, buidats i altres subproductes.

La coordinació que existeix entre biblioteca pública i altres entitats com hospitals i guarderies permet fer arribar informació a gent que no pot anar a la biblioteca. Així, per exemple, cada biblioteca disposa d'un servei de repartiment de llibres en cotxe per als malalts. Des de la biblioteca pública s'estableix també una coordinació amb les biblioteques escolars que ve regulada per la llei de 1983; això facilita el desenvolupament de les funcions pròpies de la biblioteca pública.

El servei de *préstec* a Dinamarca és bàsic. Tant és així que la valoració dels serveis d'una biblioteca està molt condicionada pel volum de préstec. Aquest servei és gairebé com una tradició. Els danesos van a la biblioteca per endur-se llibres a casa més que per treballar o consultar sobre un tema. Cal recordar que només durant l'any 1987 hi va haver un préstec de 93,2 milions de documents amb una mitjana de 18,24 documents deixats en préstec per habitant i any.

A Dinamarca no hi ha restricció en el préstec de llibres i, en canvi, sí que n'hi ha per al material àudio-visual (el límit és de 6 unitats). Normalment a la biblioteca aquest servei es troba centralitzat en un únic punt situat a l'entrada de la biblioteca i deslligat dels taulells d'informació. El sistema automatitzat de préstec és fotogràfic (Kodak) i empreses externes, a causa de la gran quantitat de préstecs diaris es fan llistats periòdicament del material deixat.

Pel que fa al préstec interbibliotecari s'estima com el 2 % del préstec total. El 50 % de les peticions són servides en una setmana amb fons de la Biblioteca Estatal i Universitària d'Arhus (és qui fa les funcions de Centre de Préstec Danès ja que aquesta entitat va deixar de funcionar en 1985 per reducció de pressupost) o bé, en darrer terme, a les biblioteques de recerca.

Les activitats culturals tenen una funció molt important. Cada biblioteca està equipada amb una sala polivalent on s'hi fa teatre infantil, conferències, etc. Normalment es fan de 4 a 5 actuacions al mes. Aquestes activitats s'assumeixen com a funció de la biblioteca pública ja que s'entén aquesta com un centre dinamitzador i de cultura.

Fons

El fons total de qualsevol de les biblioteques públiques que hem visitat supera els 100.000 volums. Això dona una idea de l'amplitud de recursos que ofereixen les biblioteques públiques daneses. Concretament, de les cinc que vàrem visitar, Ringsted és la que té la mitjana més baixa de volums per habitant amb

4,17 i la biblioteca de Ballerup és la que té la proporció més alta amb 10,84 volums per habitant (vegeu taula annexa).

Totes les biblioteques disposen d'una bona secció de referència a més del fons destinat a préstec. Pel que fa al fons infantil es compleixen les normes de l'IFLA que recomanen dedicar 1/3 del fons total als infants.

La secció de diaris i revistes compta amb un nombre elevat de títols (a Roskilde, per exemple, 700 títols) que inclouen publicacions locals i títols en llengua estrangera (en anglès, francès,... i llengües de la població immigrada).

La secció d'àudio-visuals està ben dotada (a Korsør, per exemple, 7.000 unitats i a Roskilde 40.000). Dins d'aquest material s'ha de mencionar la secció de llibres parlats, present a totes les biblioteques i que constitueixen un fons important. És utilitzada per cecs però cada vegada més també pels lector sense problemes visuals. També hi ha llibres de tipografia grossa per a lectors amb dificultats visuals.

El fons lúdic tant per a adults com per a infants (escacs, dames, titelles, jocs de construcció, etc.) és una altra oferta de la biblioteca pública.

Les minories ètniques i socials també hi són contemplades ja que es dedica part del pressupost a aquest grup. Així, en algunes poblacions es poden trobar llibres i revistes en turc a causa de la gran quantitat d'immigrants. També a Ringsted s'ha comprat un fons de literatura religiosa per a la comunitat catòlica que s'hi ha establert.

Pel que fa a la col·lecció local no és un tema resolt de la mateixa manera a totes les biblioteques. Està en funció de la coordinació establerta amb els arxius municipals.

Personal

Els bibliotecaris danesos són diplomats de quatre anys per l'Escola de Copenhaguen (Danmarks Biblioteksskole). A més es fan cursos de reciclatge i especialització per als bibliotecaris professionals.

Tot i que en algunes biblioteques tenen encara personal no professional, la llei de biblioteques estableix que si el treball d'una biblioteca és realitzat per una o més persones a jornada completa (no tots els bibliotecaris treballen amb la mateixa dedicació: la majoria ho fa 37 hores/setmana i altres treballen a temps parcial), el director ha de ser bibliotecari professional. Això fa que les biblioteques estiguin ben dotades en l'aspecte de personal. La proporció és alta ja que la mitjana se situa en un mínim d'un bibliotecari per cada 2.000 habitants (vegeu taula annexa).

El fet que el llibre arribi completament processat a la biblioteca, a punt per posar al prestatge o sortir en préstec permet que el bibliotecari pugui dedicar-se gairebé exclusivament al tractament de la informació. Normalment cada persona es responsabilitza de tasques concretes (activitats culturals, relacions exteriors, selecció de material, informació,...) i això fa que la biblioteca esdevingui molt dinàmica.

■ TAULA ANNEXA

	HORSHOLM	RINGSTED	BALLERUP	ROSKILDE	KORSOR
població	23.410 h.	28.559 h.	46.121 h.	48.862 h.	20.312 h.
població infantil	3.575 (15,27 %)	5.027 (17,6 %)	7.512 (16,3 %)	7.185 (14,7 %)	3.305 (16,3 %)
estructura	CENTRAL DE MUNICIPALITAT	CENTRAL DE MUNICIPALITAT —1 bibliobus —4 filials	CENTRAL DE MUNICIPALITAT —2 filials	CENTRAL DE COMTAT —1 filial —1 bibliobus	CENTRAL DE MUNICIPALITAT —4 filials —1 bibliobus
pressupost *	14 milions corones daneses	7,4 milions Krd	14,8 milions Krd	25,4 milions Krd	7,4 milions Krd
pressupost/càpita	602 Krd/h	259 Krd/h	457 Krd/h	521 Krd/h	305 Krd/h
superfície	4.500 m ²	2.700 m ²	5.330 m ²	6.300 m ²	2.700 m ²

	HORSHOLM	RINGSTED	BALLERUP	ROSKILDE	KORSOR
personal	42 persones (21 bibliotecaris)	43 persones (13 bibliotecaris)	99 persones (33 bibliotecaris)	100 persones (38 bibliotecaris)	21 persones (10 bibliotecaris)
fons total	206.498 v aprox.	119.000 v aprox.	500.000 v aprox.	415.000 v aprox.	110.000 v aprox.
préstec/ càpita anual	25,5 p	17,1 p	22,6 p	28,6 p	17,1 p
horari **	10 a 20 h	10 a 20 h	10 a 20 h	10 a 20 h	10 a 20 h

* 1 corona danesa = 17,32 pessetes (1987)

** dissabte de 10 a 2. A l'estiu l'horari és reduït: de 10 a 19 h